VZKŘÍŠENÍ PÁNĚ

Původ materiálu
Pavel Klinecký

Ž 16,8+10 Hospodina stále před oči si stavím, je mi po pravici, nic mnou neotřese. Neboť v moci podsvětí mě neponecháš, nedopustíš, aby se tvůj věrný octl v jámě.

Liturgické čtění-J 20,1-3

KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI

– povaha zprávy o vzkříšení– opět slyšíme zvěst v podobě příběhu. Nejde ovšem o reportáž, o popis situace přímého účastníka příběhu, že by autor seděl někde „za bukem“ u hrobu a popisoval události, jak je viděl. Nejde ani o neutrální svědectví nezúčastněného pozorovatele. Máme před sebou zvěst svědků, kteří zvou k víře (J 20,31). Příběhy a řeči jsou koncipovány promyšleně tak, aby čtenáři porozuměli významu Ježíšova příběhu a byli přizváni k společenství víry. Evangelista Jan zdůrazňuje jiné motivy a příběhy než ostatní evangelisté, protože se mu zdá, že posluchači v jeho sboru tak lépe porozumí, o čem je vlastně řeč. Proto smíme říci, aniž bychom Ježíšův příběh zlehčili, že Jan přepracovává a dotváří některé motivy i příběhy. Jan není první, kdo takto přetváří – veden prorocko-zvěstovatelským záměrem, podobně Lukáš přetváří příběh o „křížové cestě“, a též slova na kříži. Autoři/mluvčí byli vedeni prorockou snahou po konkrétní zvěsti, která by zasáhla posluchače – proto vykreslují Ježíšův příběh odlišným způsobem od svých jednotlivých předchůdců. Nevedla je touha po originalitě, ani nechtěli napsat „životopis Páně“ – lepší a důkladnější než předchůdci -, nýbrž svým svědectvím zvali a zvou k víře.

Výchozí situací jednotlivých příběhů je rezignace, beznaděj, strach a smutek. Ty ovládají povelikonoční společenství. Zpráva o vzkříšení či blízkost Vzkříšeného vpadají do této situace nečekaně, budí zmatek a bázeň, šokují a zároveň se stávají zdrojem nového očekávání, radosti, pokoje a nového zmocnění ke službě. Skrze víru oslovených tak přichází ke slovu mnohé z toho, co Ježíš zvěstoval a dosvědčoval. Jeho příběh přestává být příběhem pouhého učitele (Mistra). Stává se příběhem Pána, tedy příběhem rozhodujícím

v nejhlubším, posledním, definitivním slova smyslu.

Janovo vyprávění o události velikonočního jitra má svoje specifické rysy. Jan starší podání (ženy u hrobu) přepracovává tak, aby vyniklo, čím nás událost velikonočního jitra oslovuje a čím ne, a především, v jaké poloze k ní nalézáme přístup – v poloze otevřenosti a sebevydanosti. Proto jsou událostí vzkříšení osloveni milovaný učedník a plačící Marie, zatímco Petr(u Jana představitel institučí církve a autoritářského rozhodování o pravdě) odchází, aniž mu co došlo.

– **když ještě byla tma** (J 20,1) – příběh se odehrává v šeru, kdy ještě není nic jasné. Ještě panuje nejistota a strach. Neví se, že se stalo něco, co zásadním způsobem mění celou velkopáteční situaci. Přesto jakési „obtisky události vzkříšení" uvádějí Ježíšovy blízké do pohybu. Zatím, bez „světla" zvěsti, je to ovšem jen chaotické pobíhání „potmě".

– vidění (viz v.1.5.6.8.12.14.18) – zmínky o „optickém" kontaktu s událostí velikonočního jitra dávají dynamiku celé 20. kapitole. Samotný pohled na „stopy události vzkříšení" – odvalený kámen, prázdná a uklizená hrobka – ještě nevyvolá víru, daleko spíše umocní velkopáteční bezradnost, zmatek a smutek Ježíšových učedníků a přátel (Petrovi nic nedojde, Marie propadne panice a nakonec pláče). Jedině „milovaný učeník" – tedy jakýsi „prototyp" víry bezpředsudečně, ba důvěrně spřízněné s polohou a cílem Ježíšova poslání – vyvodí z Mariiny zmatené zprávy a následného pohledu na uklizenou hrobku přiměřený závěr (v.8). Ostatní potřebují **uslyšet** velikonoční **oslovení** (v.16-17). To se také má stát postačující formou k předávání události velikonočního jitra" celý příběh postupně směřuje k tomu, že Vzkříšeného je potřeba zvěstovat a ne prohlížet. Vyprávění už tedy předjímá závěrečné velikonoční blahoslavenství (20,29).

– Mariina zpráva učedníkům (v.2) je jakýmsi evangeliem naruby (ukradli nám Pána). Ježíšovo tělo je pryč – to znamená další starost na obzoru. Druhá zpráva učedníkům (v.18) – dosvědčuje, že Ježíš byl vzkříšen. Marie zvěstuje příběh, nikoliv poučku (v. 18 naznačuje, že vyprávěla svými slovy příběh, který evangelista zpracoval ve v. 11-17). Zvěstuje učeníkům, Petrovi a dalším. Jan tak připomíná, že svědectví o vzkříšení není ohraničeno a zajištěno jen institucí apoštolů.

– „Marie!" (v.16) – zvěst o vzkříšení není osobní definice, náboženská či dogmatická poučka. Je to slovo, které zasahuje bytostně, osobně, a tak člověku (i společenství víry J 20,19) otevírá možnost účasti na příběhu spásy. U zrodu víry stojí oslovení, nikoli vidění. Víra

vyvolaná tímto pastýřským oslovením (sr. J 10,3.27) pak iniciativně předává velikonoční zvěst (v.18).

nedotýkej se mne (v.17) – Vzkříšený „není k mání“ ani našim smyslům ani našim citům ani našemu náboženskému rozpoložení. Nelze se s ním setkat „fyzicky“, tak jako s pozemským Ježíšem. Nejde se ho dotknout, nelze ho nezávazně vnímat, nelze ho „nafilmovat“ a předvádět – lze v něj pouze věřit. Patří k Otci – a my „jen“ můžeme zaslechnout (a uposlechnout) jeho pozvání k víře.

ÚSKALÍ TEXTU

– Nesnažte se příběh fundamentalisticky zařadit do časových proluk, které jakoby zbývají ve vyprávěních předchozích tří evangelistů (např., že se to stalo poté, co šly ženy k hrobu a pod.). Starší děti, které znají markovskou verzi příběhu (Mk 16,1-8) můžete nechat porovnat příběhy a hledat rozdíly i spojitosti. Na rozdílech můžete dětem názorně vysvětlit, že evangelium není strohý popis, ale kázání, které zvěst o Ježíši „poponáší“ z minulosti do současnosti: Jan káže na „synoptický text“ (synoptikové jsou Marek, Matouš a Lukáš).

– děti jsou zvyklé orientovat se na tom, co vidí (zvl. v televizi). to, co lze spatřit, jakoby už samo sebou neslo záruku pravdivosti, věrohodnosti. Je proto třeba výslovně upozornit či způsobem vyprávění odlišit, že velikonoční víra roste z oslovení. Už rozdílná reakce Marie Magdaleny, Petra a milovaného učedníka na prázdný hrob napovídá, že s **diváckým přístupem** tady nepořídíme.

– nezamlčujte, že s Petrem prázdný hrob ani nehnul. Je potřeba ovšem dodat, že Petr je u Jana – zvl. v 20. a 21. kap. jakýmsi prototypem víry, institučně a autoritářsky založené. Tenhle přístup se ovšem, podle Janova mínění, se skutečnou vírou míjí.

– napětí mezi „viděním“ a „slyšením“ události vzkříšení dostává v současné době úplně jiné dimenze, než v jakých uvažuje Jan. Evangelista staví hráze touze po zázraku, který přesvědčí, aniž by člověk učinil riskantní krok víry. Dnes jsme svědky toho, že se totálně proměnil způsob předávání informací: zatímco pro starověk a středověk bylo v určitých kulturách a společenstvích typické slyšení a naslouchání, pro novověk zapsání a přečtení (viz knihtisk), pro moderní dobu nafilmování a promítání (dokumentaristika, zpravodajství, film). Je proto potřeba děti (zvl. starší – viz motivace) upozornit, že evangelijní vyprávění nechce sloužit

naší bujné představivosti, ani jako filmový scénář, ale chce především **oslovit**.

POMŮCKY

obrázek křesťanského a židovského hřbitova; obraz s tématikou Noli me tangere (=nedotýkej se mne), např. od Fra Angelica (J.Pijoan, Dějiny umění, 5.díl s.194). Můžete ukázat, že malířovi nešlo o vnější efektnost. Obraz je na první pohled „klidný" až „šedivý" a přece z něj lze vyčíst, o jak napínavou událost jde.

MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU

Otázka pro mladší a střední školní věk

– chodíte na hřbitov? S kým? Vzpomínáte přitom na někoho? Co se všechno na hřbitově dělá? Máte u vás hezky upravený hřbitov? (u některých vesnických sborů, ale i městských sousedí hřbitov hned s kostelem)

Otázka pro starší školní věk

Kdybyste si nějaký biblický příběh mohli pustit v televizi nebo poslouchat v rádiu, čemu byste dali přednost? Proč? V čem je přednost a v čem úskalí toho kterého způsobu předávání?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

– u mladších se můžete zastavit u apoštola Petra a trochu ho zvýraznit. Upozorněte, že téměř všichni učeníci respektovali Petra jako vůdce a autoritu, proto mu druhý učedník dal u hrobu přednost, a přece nic nepochopil a musel čekat dál – kdežto milovaný učedník představuje živou víru, která bere vážně Krista.

I. Motivace – Maří Magdaléna zabloudí k hrobu a vyděsí se

II. Běží za učedníky a vypráví, co zjistila

III. Dva učedníci běží k hrobu

IV. Rozdílná reakce Petra a milovaného učedníka

V. Marie Magdalena pláče před hrobem, andělská otázka

VI. Ježíšovo oslovení

VII. Marie poznává Mistra
VIII. Ježíšův zákaz dotyku a pobídka ke zvěstování
IX. Magdaléna vypráví příběh – zvěstuje
b) poznámky a osnova pro střední a starší školní věk
– rozdíl mezi nasloucháním a viděním můžete straším naznačit pomocí prokreslení motivu o Marii Magdaleně, která nejprve Ježíše nepoznává, a teprve po oslovení ho rozpoznává – o nefotografovatelnosti situace, o úloze výtvarného zpracování výjevu malířem, který využívá výtvarné řeči a jen naznačuje své chápání příběhu – filmové zpracování má nevýhodu, že děti ho berou jako dokument
I. Motivace – Maří Magdaléna vypráví příběh o tom, jak zabloudila ke hrobu a vyděsila se
II. Běžela za učedníky a vyprávěla, co zjistila
III. Dva učedníci byli zprávou překvapeni a rozběhli se ke hrobu, předhánějí se
IV. Rozdílná reakce Petra a milovaného učedníka, Petr nic nechápe, milovaný učedník uvěřil
V. Marie Magdalena znovu přišla ke hrobu a pláče před hrobem
VI. Andělská otázka – a Magdalenina nevěřící odpověď
VII. Překvapivé setkání s neznámým, v němž Marie Magdalena nepoznává Ježíše
VIII. Ježíš se ptá proč pláče, a ona ho považuje stále za neznámou osobu
IX. Ježíš plačící ženu oslovuje jejím jménem a Marie Magdalena ho poznává
X. Ježíšův zákaz dotyku a pobídka ke zvěstování
XI. Magdalena vypráví příběh – zvěstuje

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Představte si nějakou knížku, kterou máte rádi. Budete mít možnost číst knížku nebo vidět film – tentýž příběh. Co si vyberete?

Víte, jaký je rozdíl mezi knížkou a videem? Film: to je videokazeta, v ní magnetický pásek s všelijakými elektromagnetickými signály. Zastrčíte kazetu do přístroje a ten vám magnetický kód „přeloží“ do přesného obrazu i zvuku. Tím přístrojem je videopřehrávač.

Knížka: to jsou stránky papíru s všelijakými písmenky. Knížku taky zastrčíte do přístroje a ten vám písmenkový kód „přeloží“ do obrazu i zvuku. Tím „přístrojem“ je vaše hlava. Zatímco obraz na videu je přesný, pro všechny stejný, protože k vám přichází zvnějšku, z monitoru, obraz z knížky má každý trochu jiný. Takový obraz ale je přesvědčivější, protože k vám přichází prostřednictvím vaší hlavy. Čteme-li knížku, jsme víc „uvnitř“ příběhu, příběh se nás

víc týká, jako čtenáři do něho nějak patříme.

Co je lepší? Číst knížku nebo vidět film? Film je přesnější, knížka zas přesvědčivější – pro toho, kdo umí číst. Když se lidé víc dívají na video nebo DVD a málo čtou, je to škoda, protože „přístroj“, který máme od narození a nemusíme jej kupovat (naše hlava), trochu rezaví. A biblický příběh – má být přesnější nebo přesvědčivější?

II. CO UVIDĚLA MARIE MAGDALÉNA POPRVÉ A K ČEMU JÍ TO BYLO

Vidět a rozumět není totéž. Ne všemu, co vidíme, rozumíme; ne všechno, co nevidíme, o čem jenom slyšíme nebo čteme, je nedůvěryhodné. Podívejte se na ty tři obrázky vlevo – co je na nich? Někdo vidí kalich, někdo mluvící hlavy, někdo kříž, jiný okno, někdo hvězdu, někdo rozbité zrcadlo. Oči jsou přesné, ale jen „vidí“, nemohou říci, že „vědí“.

Příkladem v tom je Marie Magdaléna třetí den po ukřižování Ježíše. Běží k hrobu, ještě za tmy, kdy není úplně dobře vidět. Co vidí? Kámen odvalený od hrobu. Hrob, to byla malá jeskyně, vyhloubená ve skále, zakrytá kamenem, který hned tak někdo nemohl sám odvalit. Kámen měl zakrývat hrob, aby nikdo nemohl dovnitř, natož ven. Když Marie Magdaléna přišla k Ježíšovu hrobu, kámen hrob neuzavíral. To Marie viděla.

Viděla, ale nerozuměla. Co vidí, Marii jen poleká. Ježíš je přece mrtvý v hrobě, hrob má být zavalený kamenem. A teď Marie vidí něco úplně jiného! Proto běží k učedníkům, ještě že je měla! Ještě že měla s kým se nejen rozdělit o to, co viděla, ale měla s kým se poradit, měla s kým se k hrobu vrátit – třeba pak nejen uvidí, nýbrž i porozumí! Marie běžela ke dvěma učedníkům. K Petrovi, ten byl nejstarší, vždycky platil tak trochu za představitele a mluvčího učedníků, a ještě k jednomu. O něm Janovo evangeliu mluví několikrát jako o tom, „kterého Ježíš miloval“. Víme, že Ježíš měl rád všechny apoštoly i všechny lidi. Ale tenhle učedník měl k Ježíšovi zvlášť láskyplný vztah, bezmeznou důvěru. Spoléhal na něho úplně a ve všem. To byla pravá kristovská láska.

III. CO UVIDĚLI PETR A MILOVANÝ UČEDNÍK A K ČEMU JIM TO BYLO

K hrobu teď běží Petr a ten druhý učedník. A teď vám budu číst doslova biblický text, poslouchejte, co tam o tom běhu píše Janovo evangelium: „Oba dva běželi, ale ten druhý učedník předběhl Petra a byl u hrobu první. Sehnul se a viděl tam ležet lněná plátna, ale dovnitř nevešel. Po něm přišel Šimon Petr a vešel do hrobu. Uviděl tam ležet lněná plátna, ale šátek, jímž ovázali Ježíšovu hlavu, neležel mezi plátny, nýbrž byl svinut na jiném místě. Potom vešel dovnitř i ten druhý učedník, který přišel k hrobu dřív; spatřil vše a uvěřil.“ (J 20,4-8)

Všimli jste si toho „závodění“? Když se běžíme podívat na něco neuvěřitelného, vždycky je to trochu závod, kdo to uvidí. U hrobu je první ten milovaný učedník. Ne že by měl rychlejší nohy, Janovo evangelium chce spíš ukázat, že dřív porozumí ten, kdo má k Ježíšovi onu bezmeznou důvěru. Ale milovaný učedník se před hrobem zastaví a dá přednost Petrovi. Petrovi řekl kdysi Ježíš: „Ty jsi Petr, to znamená skála, a právě na víře pevné jako skála bude stát církev.“ Druhý učedník v Petrovi ctí představitele a mluvčího učedníků. Do hrobu tedy vchází první Petr a vidí – že nic nevidí. Prázdný hrob, tělo pryč, zůstala jen plátna, do nichž bylo tělo zavinuto. Petr to vidí – a nic. Pak vešel i druhý učedník. Uviděl totéž co Petr, nic víc, tedy nic moc. Ale ten druhý, milovaný a milující učedník – uvěřil.

Když dva vidí totéž, není to totéž. Jak to, že Petr nerozuměl, co se stalo, a druhý učedník ano? Jaký byl mezi nimi rozdíl?

Pak se oba učedníci vrátili domů.

IV. CO UVIDĚLA A USLYŠELA MARIE MAGDALÉNA PODRUHÉ A K ČEMU JÍ TO BYLO

Marie stála před hrobem a plakala. Když se znovu podívala dovnitř, uviděla dvě postavy, celé v bílém. Postavy najednou promluvily: „Proč pláčeš?“ Marie jim rychle vypověděla celý smutek. Nejenže Ježíš je mrtev, že byl nespravedlivě popraven, vlastně zavražděn; ještě ani po smrti nemá klid. Někdo ukradl jeho tělo, Marie neví kam. Postavy neodpověděly. Ale za chviličku uvidíme, že přece jen byly posli dobrých zpráv. Mimochodem, víte, jak se řekne řecky „posel“? „Angelos“, od toho je české „anděl“. I když vůbec nevíme, kdo to byl, byli to poslové, andělé. Marie je viděla, a vidět neznamená vždycky rozumět. Ale Marie je také slyšela a otázka andělů znamená hluboký předěl v příběhu: „Proč pláčeš, Marie, je důvod k pláči?“

Pak se Marie obrátila a uviděla další postavu. To je zahradník, usoudila, kdo jiný by mohl být v tuto dobu na tomto místě? Najednou Marie slyšela, že zahradník na ni promluvil. Zeptal se jí úplně stejně, jako před chvílí andělé: „Proč pláčeš?“ A přidává: „Koho hledáš?“ Marie vysloví své přání najít tělo Ježíšovo. Víc si přát nemůže, to je to jediné, co po Ježíšovi zbylo.

Na tuhle prosbu zahradník neodpoví – jako ti andělé. Místo toho uslyší Marie z jeho úst – své vlastní jméno. „Marie!“ Obrat v příběhu, který začaly postavy v bílém, se dovršuje, Marie začíná rozumět. To je Pán! Ten zahradník není zahradník, to je sám Ukřižovaný! To znamená, že není mrtvý, když mluví, je vzkříšen!

Marie viděla prázdný hrob – a nic, podobně jako Petr. Viděla svinutá plátna, původně určena k zabalení těla, tělo nikde – a nic. Viděla bílé postavy, anděly – a nic. Až když postavy Marii oslovily, začala rozumět. Pak viděla zahradníka – a nic. Až když nejen viděla, nýbrž slyšela, jak promluvil, porozuměla, že mluví vzkříšený Pán. Přímo k ní, na ni mluví!

Tak se zjevuje Vzkříšený. Co vidíme, není vždy průkazné a jednoznačné. Když se zjevuje Vzkříšený, je potřebí slyšet vlastní oslovení. „Marie!“ „Jane, Petře, Gábino, Kláro, Jirko, Lucko!“

IV. CO MARIE UVIDĚLA A USLYŠELA, CO PROŽILA, NENECHÁ SI PRO SEBE

Marie Vzkříšenému řekne jen jedno slovo. „Mistře!“ Osloví ho jako dřív. Pak už mluví jen Vzkříšený. „Nedotýkej se mne“, uslyší Marie, jako by Vzkříšený říkal ´nemůžeš mě osahat, měřit, vážit ani fotografovat, můžeš mě pouze naslouchat´.

Pro Marii celé toto setkání znamenalo obrovskou změnu. Ten, který byl mrtev, není mrtev. Žije. Ten, který už byl jen minulost a vzpomínka, je přítomnost a dokonce budoucnost! Vždyť sám říká Marii „vystupuji k Bohu, Otci svému i vašemu“. Ještě za tmy byla Marie plná smutku, beznaděje, bolesti. Teď je všechno jinak. Už má zase pro co žít, už zase ví, že to, co učil Ježíš, je pravda, už zase ví, že jeho slovo je na věky (1Pt 1,25), že Ježíš Kristus je cesta i pravda i život sám. (J 14,6).

Až bude mít Marie příště pocit, že život za nic nestojí, že nic nemá cenu, že všechno stejně skončí špatně, vzpomene si na tu chvíli před tím, než promluvili ti andělé v bílém. Na tu chvíli ve tmě, kdy pro slzy neviděla, i když koukala. A pak si připomene ten obrovský přelom, tu změnu, která nemá obdoby – z beznaděje naděje, ze smutku radost, z nesmyslu smysl. A bude vědět, že Pán byl vzkříšen a nic to nezmění.

MODLITBA

Pane náš, máme velikou radost, že ty, který jsi prožil všechnu bolest, kterou známe i my, jsi vstal z mrtvých. Že ty, který jsi prožil i umírání a smrt, jsi tak ukázal sílu i slabost smrti. Že ty, kterému žádná z našich starostí není cizí, jsi v nich s námi. Máme velkou radost z dnešního poselství. Prosíme, ať si na ně vzpomeneme, až nám bude špatně nebo ještě hůř. A prosíme, ať se o to dnešní poselství umíme rozdělit s druhými. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

– kam chodí u vás v obci víc lidí v neděli – do kostela, nebo na procházky na hřbitov?

– myslíte, že by setkání Ježíše a Marie Magdaleny šlo natočit na video a pouštět v televizi jako reportáž?
– slyšeli jste, že český biblista J.B.Souček říkával, že vzkříšení je „nefotografovatelná událost“? Co myslíte, že to znamená? (že je to jako s odvrácenou stranou Měsíce, která je ze Země také nefotografovatelná, takže když zhotovíme správné přístroje – raketu, speciální přístroje a speciální fotoaparáty – tak nakonec vytvoříme fotku odvrácené strany Měsíce a také Vzkříšeného?) – o některých záležitostech lze jen vyprávět a vyprávěním naznačit, o co vlastně jde. (V jakých oborech lidské činnosti lze toto rozpoznání metodologicky využít?)
– zkuste charakterizovat jednotlivé postavy: jaké asi měly postavení v církvi? (presbyter, kurátor, nefunkcionář, senior…)
– přečtěte si texty dvou velikonočních písní: Stál jsem v tu dobu (NP 90; S 309) a Buď tobě sláva (EZ 346, NP 1). Kterou z nich by si spíše mohly zazpívat postavy z dnešního příběhu?
– kde se setkáváme také ze zákazem „nedotýkat se!“? Jaký je důvod tohoto zákazu na těchto místech, jaký v evangelistově vyprávění?

Odkaz na pracovní list
V4 Vzkříšení Páně
Odkaz na píseň
Kristus je má síla (BTS93)
Pán z mrtvých vstal, na sebe vzal všechno
Vítězi k poctě zpívejme, velebme jej hned zrána
Šly zrána ke hrobu
Stál jsem u hrobu (Stál jsem v tu dobu) (SV309)
Buď tobě sláva, jenž jsi z mrtvých vstal
Katechetické cykly
Pozvání na cestu Starý zákon 1
Téma
Velikonoce
Biblický odkaz (kat)
Jan 20,1–18